

L'aventura artística de Dau al Set

De vegades l'atzar juga a favor d'una geometria enigmàtica i estranyament calculada. Gràcies a una volta del destí, als anys quaranta a Barcelona coincideixen sis personatges que donaran un impuls definitiu al món de l'art universal

Veïns del barri

JORDI ARBONÈS (NIF)
Quan Modest Cuixart, Antoni Tàpies, Joan Brossa, Joan Ponç, Arnau Puig i Joan-Josep Tharrats no arriben a la trentena d'anys, formen el grup Dau al Set. La trobada d'aquesta gent, al 1946, representa el naixement d'un impuls creatiu substanciat en la creació d'una revista que, en una època d'adormiment cultural, amb prou feines es fa notar, pocs números i de difícil difusió; té el regust de la clandestinitat. Aleshores, la censura franquista, obsedida a prohibir pel·lícules, llibres i música, no focalitza la seva ràbia en contra de la revista perquè, al capdavant, tracta d'art i sembla un munt de facècies perpetrades per uns personatges que no impliquen cap perill ni polític ni subversiu.

El grup es reuneix en bars com el Cafè Vienès o La Campana i també a la plaça Molina (Sant

Són joves, inquiets i àvids de coneixement. Els sis joves que fundaran el grup Dau al Set –Cuixart, Tàpies, Brossa, Ponç, Puig i Tharrats–, tots ells veïns del barri de Sant Gervasi de Barcelona, recuperaran en l'època fosca de la postguerra la tradició avantguardista que havia estroncat la Guerra Civil. El grup es dissoldrà aviat, però a pesar d'aquesta efímera existència, Dau al Set és considerat el primer gran referent de la cultura de resistència de la postguerra espanyola. Tots els seus components es convertiran en peces essencials de l'art català de la segona meitat del segle XX.

Gervasi); és gent inquieta, àvida de coneixement i de mostrar les seves inquietuds creatives en llibertat. Sense ser-ne conscients assenten les bases per recuperar a Catalunya la tradició avantguardista que ha estroncat la Guerra Civil. Cuixart deixa els estudis de medicina, Tàpies els d'advocat, Tharrats és impressor i ha estudiat a l'escola Massana, Ponç és pintor, Puig és estudiant i filòsof i Brossa, un poeta/dramaturg que fa jocs de mans.

L'atzar fa que tots visquin en un mateix barri de Barcelona, Sant Gervasi. No tenen idees pactades o determinades, per això no redacten cap manifest fundacional o ideològic com havien fet els futuristes o els surrealistes, o el *Manifest Groc* de Dalí, Gasch i Montanyà (1928) en el qual s'atacava «el tristíssim espectacle de la intel·lectualitat catalana d'avui, tancada en un ambient

resclosit i putrefacte». A ells no els aplega el desig d'anar en contra de cap moviment anterior, sinó la febre, urgència, de pujar al tren de la creativitat d'Europa; els uneix la força de la imaginació. Els empeny l'ànima, de vegades només intuïda, d'obrir les portes de la percepció creativa per llançar-se, sense impediments, cap a la recerca d'un món en el qual artistes com Klee, Kandinsky, Dalí, Picasso i, sobretot, Miró, ja hi han transitat.

La foguerada d'«Algol»

La revista *Algol* només té un número (1947), el seu alè, però con-

Exposició sobre Dau al Set al Poble Espanyol el 2009. / JORDI GARCIA

La revista (1948-1956)

Joan Brossa diu al primer número de *Dau al Set*: «Prenem el lloc que ens correspon. Tots hi ajudarem amb el gobelet (got per tirar els daus) a la mà, vestits amb les millors robes.» Visió esperançadora i confiança en el futur. És una revista sense un ideari ideològic marcat. La defineix l'esperit modern que es salta les convencions de l'època; territori d'avantguarda –utòpic. Tharrats fa conèixer la revista a fora de Catalunya, enviant-la arreu del món –és una de les revistes més ben considerades al Museu d'Art Modern de Nova York. Tothom col·labora amb tothom i els pintors rematen els textos de poesia, de teatre i de crítica d'art. Dedicuen números a Paul Klee, Jean Cocteau i Francis Picabia. Són avantguarda alhora que la divulguen. La revista bascula des del surrealisme fins a l'informalisme –nova manera d'entendre la plàstica. Editen números inspirats en el jazz, representa llibertat i conté un substrat de revolta. Des del primer número la revista és bilingüe, com a grup no tenen una definició clara de *catalanitat*. Hi col·laboraren gent de tota mena, des del poeta J.V. Foix, que prové de la tradició surrealista d'abans de la Guerra Civil i Dalí, fins al crític d'art Alexandre Cirici Pellicer. En alguns números mostren una tendència cap a la cultura popular, carnaval, Patum o Nadal, en la qual descobriren un sorprenent lligam entre experimentació i *surrealisme antropològic*. L'any 1950 Puig, Ponç i Brossa se'n desentenen. «Sempre el mateix cant trist compassat amb el so d'esquellerincs podrits...», diu Brossa en una carta a Tàpies que, llavors, està a París.

Passen estius en una masia de Sant Celoni que es diu Fuirosos –els remet a la masia del quadre de Miró. És una època de viure

Passen estius en una masia de Sant Celoni que es diu Fuirosos –els remet a la masia del quadre de Miró. És una època de viure

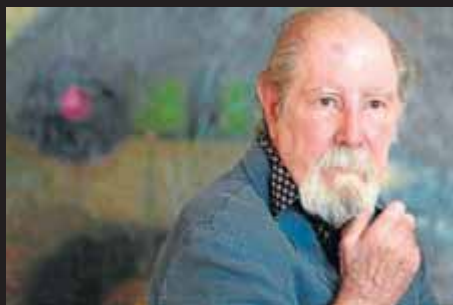
té un ferment de pensament lliibertari que, gràcies a l'atzar, alguns dels seus creadors: Arnau Puig, Joan Ponç i Joan Brossa, s'embarquen en el mateix projecte artístic que Antoni Tàpies, Modest Cuixart i Joan-Josep Tharrats. *Algol* és el nom d'un diable àrab, així s'anomena una estrella doble de la constel·lació de Perseu: té l'essència d'un mirall, la personalitat d'una estrella, eclipsa l'altra cíclicament. Arnau Puig, sota l'ombra de Nietzsche, hi reflexiona sobre el component demoníac que impulsa els humans a desenvolupar la intuïció i el coneixement.

La necessària recerca del desconegut (Diable) gràcies al que es coneix (Déu). L'ànsia humana d'avançar implica preguntar-se el perquè de la bellesa. Déu, en la seva perfecció, està sol.

El grup Dau al Set

Inicialment Dau al Set s'ancora en el surrealisme, són gent culta que, malgrat les estretors de l'època, procura estar al dia del que passa enllà de Catalunya i, sobretot, a París i Nova York. Sorprenen que en la Barcelona dels anys quaranta i cinquanta coincideixin persones d'origen social diferent; uns, Cuixart i Tàpies

(cosins), provenen de la burgesia, i els altres, Puig, Brossa i Ponç, de famílies amb pocs recursos. Aquesta circumstància enriqueix el grup amb plantejaments provinents d'experiències distintes –diferents maneres d'entendre l'art. El nom, Dau al Set, reflecteix un esperit barrejat d'innovació i màgia, determina un impossible perquè suggereix un món hermètic, el número set, allò que és desconegut, la jugada impossible que assenyala l'aventura del futur –viatge a penes entrevist traçat al mapa de la imaginació de cadascun dels que tiren els daus.

Modest Cuixart. (Barcelona, 1925 - Palafrugell, 2007), un dels grans artistes plàstics de la Catalunya del segle XX. / Arxiu

Antoni Tàpies. (Barcelona, 1923 - 2012), pintor i escultor. Un dels principals exponents a escala mundial de l'informalisme. / Miquel Anglarill

Joan Brossa. (Barcelona, 1919-1998), el poeta avantgardista català més important de la segona meitat del segle XX. / Martí Gasull

Un núvol de talent

junts, de conèixer-se i d'al·lucinar amb les percepcions de cadascú i, també, d'enamorar-se: a Sant Celoni, Cuixart i Tàpies hi troben les xicotes que seran les seves dones. En aquests estius coneixen René Metras, que munta una important galeria d'art a Barcelona.

Les Galeries Laietanes

Les primeres exposicions són col·lectives, en un espai que es diu Galeries Laietanes, on també s'hi fan concerts de jazz. Rafael Santos Torroella, crític d'art, és un personatge definitiu a l'hora de donar suport a aquests nous pintors; també hi ajuda el periodista Sebastià Gasch. Gent influent que pressent que amb aquests pintors joves i descarats la modernitat torna a Catalunya. L'escriptor Eugeni d'Ors afirma que Tàpies és «*poético sinfónico*»; Cuixart, el defineix com a «*bizantino*», i Ponç el resumeix com a «*apocalíptico*».

Joan Brossa, transcendent la màgia

Brossa és un esperit anarquista, un creador d'universos i de paraules. La seva obra és hermètica i absurda. Sovint, treballa amb Ponç, són autors que cerquen la veritat oculta de la realitat. Ponç ja té un món propi quan els altres tot just el bus-

Ha sigut un grup d'artistes plàstics i d'escriptors que, durant la postguerra, ha aglutinat un talent extraordinari; cal·ligrafia hermètica i discurs trencador que, més endavant i a través de l'evolució i l'experimentació de cadascú, durant més de mig segle, ha influït en l'esdevenidor de l'art contemporani.

En la curta obra de Dau

quen, les seves pintures influencien el Cuixart i Tàpies dels inicis. Brossa posa títols a les obres dels pintors i escriu teatre a repèl de la dramàtúrgia tradicional. Diuen que Brossa sembla un profeta; escriu oracles a Ponç, Tàpies i Cuixart. Puig comenta que tenia un llibre misteriós, el *Libro de los destinos*. Un text que ningú no ha vist mai i que havia pertangut a Napoleó; provenia de l'Egipte més profund.

Brossa desconfueix el teatre—el trenca, se'n riu i el refà. Utilitza les paraules com una eina absurda per crear un llenguatge paral·lel i, sovint, irònic—imatges hipnagògiques (de l'entreson).

El grup representa obres per a un sol espectador. Accions, humor i absurd—*hapennings*. Brossa fa poesia escènica i experimental amb elements plàstics—clava agulles en textos incomprensibles. Reminiscències de l'avantguarda dadà, nascuda quan Europa es desagnava en la Primera Guerra Mundial—voluntat de trencar amb la cultura oficial anorreant-la.

Brossa és instintiu i provocador. Abomina dels clixés i de l'ordre narratiu.

Dues visites

Admiren Miró, que és un autor de reconeguda vàlua internacional; ha creat un potent imaginari propi. El visiten al seu taller

(1949); és un home eixut que, amable, els ensenya l'obra—teles de cara a la paret. No en fa cap comentari ni l'explica. El silenci de Miró—humil i, ahora, genial—, impressiona els joves artistes.

L'any següent visiten Dalí a Portlligat. L'expedició, amb barca, organitzada per J.V. Foix—timoner—, que té una casa a Port de la Selva, conté un aire d'aventura absurda: Tàpies marejat, Ponç absent i Cuixart, escèptic; un cop a terra, Dalí els fa entrar tot pujant per una escala posada al mur de casa seva. Foix vol que Dalí li firmi un llibre. No hi ha firma perquè la Gala, làmia misteriosa, ho impedeix en demanar a Foix cent dòlars per la signatura. No els tenen i Dalí, plegant-se als dissenys de la mussa d'ulleres fosques—estirada en una gandula—, tanca el llibre.

D'aquesta singladura Foix n'escriu la *Balada dels cinc mariners exclusius i del timoner, que era jo*. En aquest viatge, Cuixart i Ponç descobreixen l'Empordà; el primer, anys després, es queda a viure a Palafrugell i l'altre s'està un temps a Cadaqués. Tharrats apunta que el quadre de Cuixart *El pescallunes* està inspirat en aquesta visita.

El magicisme plàstic

Juan Eduardo Cirlot, poeta i músic, es converteix en el setè component del grup. Li interessa l'alquímia, la càbala, les civilitzacions antigues, el món medieval i la música dodecafònica. Qüestions que fascinen els altres components.

Els sis components de Dau al Set. / ARXIU

al Set hi trobem un munt de referències surrealistes i també una iconografia misteriosa. Un món rebel que s'enfronta a l'adotzenada cultura oficial catalana dels anys quaranta del segle passat.

Joan Ponç. (Barcelona, 1927 - Sant Pau de Vença, 1984), pintor d'un imaginari d'introspecció. Artista misteriós i esotèric. / Arxiu

Arnau Puig. (Barcelona, 1926), filòsof, crític i sociòleg de l'art català. Un dels principals impulsors de l'avantguardisme a Catalunya. / Oriol Duran

Joan-Josep Tharrats. (Girona, 1918 - Barcelona, 2001) pintor, teòric de l'art i editor. Va editar la revista *Dau al Set*. / Jordi Soler

Sala dedicada a Dau al Set de la col·lecció permanent del MACBA. / ARXIU

nous artistes poden sortir de Barcelona, sobretot per anar a París. Tàpies guanya el premi i decideixen, amb Cuixart, partir-se'l. Junts van a París. A partir d'aquest viatge –cadascú n'explica la seva versió–, els cosins entren en una dinàmica d'enfrontaments que els porta a la tomba sense cap reconciliació.

L'última tirada

Amb l'anada a París de Tàpies i Cuixart (1949) i amb la decisió de Ponç de fugir al Brasil –aquí es sent menysvalorat–, es desmembra el grup.

Dau al Set ha sigut el punt d'arrencada. A partir de l'atomització, les ànsies creatives, les lluites i els fracassos, subratllen la recerca pictòrica de cadascú. Aconsegueixen fama i èxit internacional mentre l'avantguarda clàssica perd capacitat de sorpresa i provocació. Mort Tàpies, només queda viu Arnau Puig. Paga la pena recordar una gent que gràcies a una jugada del destí –allau de talent– revolucionà l'art durant la segona meitat del segle XX. Potser seria bo recordar la ruta que traça Joan Brossa al primer número del *Dau al Set*: «Nosaltres enunciem belleses brandant la testa en un sentit d'agosarada individualitat que la lluisor de l'alba ens porta cada dia menys.»

Cirlot és crític d'art, coneixement enciclopèdic, i sempre ajuda els pintors del grup. És un personatge inaprehensible, ve del falangisme i no és falangista. Construeix una obra a partir de la simbologia, l'ocultisme i tot el que té a veure amb la part obscura de la humanitat. És qui defineix l'obra dels pintors del Dau amb el concepte *magicisme plàstic*. El terme pren i ha quedat per sempre a l'hora de definir aque-

lla època pictòrica; estil creat a partir de Ponç, Tàpies, Cuixart i Tharrats. Puig, sincer, diu de Cirlot: «Érem dos galls en un sol galliner.» Puig és qui ha definit més bé l'època.

Brossa i Ponç intenten justificar la seva acció en una transcendència de tipus màgic o demoníac; Tàpies i Cuixart mostren un esperit rupturista en contra de l'ambient burgès. Quan el caràcter i els objectius

de cadascú sobrevola per damunt de la revista que Tharrats publica fins al 56, sorgeix un distanciament. Brossa diu: «Ahir érem sis, ara som cinc, després quatre i etcètera.» Testimonia que cadascú s'encamina cap a on la pròpia experiència artística el guia.

Institut Francès

És una institució a partir de la qual i gràcies a un concurs, els